

VESTNIK

Slovenske krščansko-socialne zveze

Občni zbor S. K. S. Z.

za leto 1923 bo v **četrtek 15. novembra 1923 ob 10. uri dopoldne v Ljudskem domu.** — V 10. številki objavimo poročilo odbora in spored. — Upamo na polovično vožnjo. — V seji odbora izvolite zastopnika in mu dajte pismeno pooblastilo s štampljo in podpis.

L. Dolenc:

Krek in njegovo delo.

Ob šesti obletnici Krekove smrti se spominjamo življenja in dela moža, o katerem moramo reči, da je bil v premnogem oziru oče vse naše organizacije. Kreka mora poznati vsak Slovenec, ker brez poznavanja njegovega ustvarjajočega duha nikdo ne more razumeti sedanjega kulturnega položaja slovenskega naroda. Kajti Krek živi dandanes med nami v svojih delih, predvsem v naši izobraževalni, združni in delavski organizaciji. In živel bo v srcu našega naroda, dokler bo slovenski narod obstajal.

Krek se je rodil 27. novembra 1865 kot prvorojenec učitelju Valentinu Kreku pri Sv. Gregorju. Oče in mati sta bila prav preprosta človeka, ki sta bila daleč od vsake gosposčine. Oče je n. pr. v času, ko je bil prost šole, rad pomagal v vasi zidarjem pri delu, mati je pa celo hodila h kmetom v dnino. Ko je bil Janček tri leta star, je bil oče prestavljen v Komendo pri Kamniku, kjer je umrl v starosti 38 let l. 1875. za zastrupljenjem krvi. Mati se je nato preselila v Selca nad Škofjo Loko, kjer je bila poddedovala po umrlem možu hišo brez zemljišča. V hiši je otvorila malo trgo-

vino in trafiko ter tako prav skromno preživela svojih šest otrok. Bila je znana kot mati revežev — »denn Armut gibt der Armut gern« (Seidl) — in zelo pobožna žena.

Krek je kazal že v mladih letih izredno nadarjenost. Zato ga je mati določila za študiranje. V letih 1876—1884 je dovršil v Ljubljani gimnazijo tako, kakor pred njim in za njim toliko revnih slovenskih dijakov: slabo oblečen in večkrat lačen nego sit.

V bogoslovju (1884—1888) se je počutil prav srečnega in je želel v svoji skromnosti, da postane župnik v gorski župniji Sv. Lenard nad Selci. Toda škof Missia mu je odenil drugačno službo: poslal ga je za štiri leta na Dunaj, kjer je postal l. 1892. doktor bogoslovja.

Na Dunaju je opazoval Krek takratno mlado krščansko-socialno gibanje, ki je šlo za tem, da prenovi človeško družbo po načelih krščanstva in da ustvari tudi v gospodarskem življenju take razmere, ki bi odgovarjale geslom: Ljudje vsi bratje, bratje vsi narodi in: Kdor ne dela, naj tudi ne je! Ni mu ostalo prikrito revolucionarno razpoloženje, ki ga je rodil na eni strani kapitalizem, na drugi

strani pa protiverska organizacija delavstva v socialno-demokratskih vrstah. Krekovo prepričanje je bilo, da sta tu dani samo dve možnosti: Svet, vrni se h krščanstvu — ali pričakuj razpada vse kulture! (Prim. Nekaj idej v Izbranih spisih Krekovič I, str. 157 in 158!)

Nasičen je zrak že grozečih snovi,
oj, čujmo še, preden vihar se vzbudi!
In glejmo si prošle povesti strašne,
da vidimo grozo bodočega dne!

Pozdrav I. slov. kat. shodu.

Te prošle povesti strašne so označene
po francoski revoluciji:

Liberté, égalité, fraternité —
a vzkaleč vzvelo je ž njih samo gorje,
samo gorje in potoki solza
in curki krvi in neizmerno gorja!

Kje je rešitev?

Sejmo, sejmo semena
vere v križ rešilni
z golgotskega slemena
med upor grozilni!

Sejmo, sejmo semena
Jezusove nade
z golgotskega slemena,
preden vse propade!

Sejmo, sejmo semena
Kristusove ljubavi
z golgotskega slemena,
da se svet ozdravi!

V teh besedah imamo takorekoč ves Krekov program. Vedno je bil prepričan, da bodo nad svet, ta »novi, zopet poganski svet« (Nekaj idej) prišle grozne revolucije, če ga ne prekvasi krščanstvo. »S sv. cerkvijo stojimo in zmagujemo.« »Še ima zemlja dovolj prostora za grobove. Če se vse ustanove našega sveta zgrudijo vanje — ideje krščanske bodo preživele grobove in iz njih zbudile novo življenje.« (Nekaj idej.)

Svojemu narodu je seveda želel prihraniti grozo bodočega dne na ta način, da ga je organiziral v organizacijah, ki

so temeljile na že označenih načelih: da smo ljudje vsi bratje, da ne smemo bližnjemu storiti tega, česar sami ne želimo, in da naj tisti, ki ne dela, tudi ne je! Vsaka organizacija, ki jo je Krek ustanovil med nami, je nosila na svojem praporu dvoje gesel: Medsebojna bratska pomoč! in: Delu čast! — Nikakor ni veliki demokrat Krek podcenjeval ali omalovaževal uspehov, ki jih je imela francoska revolucija za napredek človeštva. Vedel je, da je nastala revolucija radi tega, ker so se vladajoči krogi preveč odtujili krščanstvu. S tem, da je hotel svojemu narodu vcepiti živo krščanstvo, mu je hotel prihraniti bolešno operacijo revolucije in ga razvijati po evoluciji.

In sedaj si oglejmo, kako je Krek skušal te visoke ideje uveljaviti v praksi! Oglejmo si organizacije, ki vstajajo pod njegovo ustvarjajočo roko!

Ko je Krek prišel l. 1892. v Ljubljano, je najprej pridno sodeloval pri »Slovincu« v zmislu Kettelerjevih besed: Če bi sv. Pavel živel danes, bi bil časnikar. Po svojem peresu in po družabnih stikih je postal kmalu dobro znan med delavstvom. Tako je prišlo, da je delavstvo ljubljanske predilnice, ki je imelo vsako leto sv. mašo na Šmarni gori, leta 1894. povabilo baš dr. Kreka, da mu mašuje na Vidov dan na Šmarni gori. Ta Vidov dan je rojstni dan moderne krščansko-socialne organizacije med Slovenci. Na tem izletu se je namreč sprožila misel, naj se osnuje v Ljubljani slov. katoliško delavsko društvo, ki se je res ustanovilo 22. julija 1894. Društvo je pričelo še isto leto izdajati svoj list Glasnik, ki poroča že v svoji prvi številki (str. 11), da ima društvo 750 rednih in 80 podpornih članov. Društvo je prirejalo predavanja zlasti po delavskih središčih in je postalo takomata skoro vseh katoliških delavskih društev na Slovenskem.

Še istega leta se je ustanovilo na Krekovo pobudo Katoliško društvo za delavke (16. decembra 1894), ki je imelo v januarju 1895 že 550 članic, vsako nedeljo društveno zborovanje in dvakrat na teden šolo za šivanje.

Na nekem zborovanju Slov. kat. delavskega društva v Ljubljani se je sprožila že v prvih mesecih društvenega obstoja misel, naj se osnuje v Ljubljani delavsko konsumno društvo. Misel je našla v Kreku živahnega zagovornika in 7. julija 1895 se je otvorila na Kongresnem trgu št. 2 v kleti prva prodajalna novega konsumnega društva, prvega delavskega konsumnega društva v Sloveniji. Članov je imelo društvo leta 1895. samo še 57. Prostori so bili tako skromni, da je društvo plačevalo od njih 5 K najemnine na mesec. In danes? Iz teh skromnih začetkov je nastalo po poštenosti uslužbencev in zavednosti delovnega ljudstva milijonsko podjetje, ki ima svoje prostore deloma v lastnih hišah in ki prodaja blago v kakih 40 prodajalnah. Število članov gre na tisoče.

Krek je sam rekel, da se vrednost kake ideje meri po njenih uspehih. In uspehi govorijo pri konumu in pri drugih Krekovih ustanovah, da so bile njegove ideje za življenje sposobne in času primerne.

In še eno prav važno društvo je zrastle v okrilju Slov. kat. delavskega društva: Sloven. delavsko stavbeno društvo, ki je zgradilo 103 delavske hiše, in sicer v Novem Vodmatu pri Ljubljani 51, na Glincah—Rožni dolini 25, v Štepanji vasi 10, v Spodnji Šiški 7, V Trnovem na Opekarski c. 5, na Dunajski cesti, Karlovški cesti, v Dravljah, pri D. M. v Polju in v Kokri pri Kranju po eno hišo. Baš to društvo je prizadejalo Kreku največ skrbi, kako se bo dobil za to potrební denar. Sam je rekel: »To društvo mi je povzročilo več noči brez spanja in marsikak las mi je radi njega padel z glave. Če bi ne bil jaz tako krepke rodovine, da je moj ded še s 70 leti plesal, bi me bilo 'fentalo'.«

Vse te organizacije pa so bile namenjene predvsem odrastlim, ki v boju za svoj obstanek niso našli v društvu samo pouka in zabave, ampak so bili organizirani tudi radi gmotnih ugodnosti, ki jih je nudilo društvo. Treba je bilo ustanoviti še organizacijo za mladino, ki ji še ne belijo glave gmotne skrbi in politična vprašanja, za mladino, ki želi za-

dostiti svoji potrebi po znanju in po veselju. In mladini je ustanovil Krek Poučno-zabavno društvo v Ljubljani, ki je zbiralo mladeniče od 16. leta dalje, ki po zakonu še niso mogli biti člani političnih delavskih društev. To društvo je sicer na videz zaspalo, v resnici se je pa razrastlo v mogočno prosvetno centralo, v središče vseh izobraževalnih društev Slovenije. Kajti vodilne misli Poučno-zabavnega društva je prevzela l. 1897. ustanovljena SKSZ. Prvotno namenjena za centralo vseh nepolitičnih krščansko-socialnih društev, je vršila pod Krekom dvojno delo: tvorila je izobraževalno društvo za Ljubljano in obenem je bila središče vseh katoliških nepolitičnih društev. (Tudi naša akademična društva so bila včlanjena pri SKSZ.) V okrilju društev, včlanjenih pri SKSZ, se je rodil l. 1906. tudi Orel.

Kako silno se je razvila naša prosvetna organizacija, naj kaže tale statistika: L. 1912. je bilo v SKSZ včlanjenih 374 društev s 40.020 člani in s 323 telovadnimi odseki. L. 1922. je bilo po izgubi Goriške, dela Kranjske in Koroške v SKSZ še vedno včlanjenih 272 društev, ki so imela v svojih knjižnicah 65.300 knjig in ki so priredila v enem letu 1036 gledaliških predstav, 1360 predavanj, 1310 debatnih večerov in 479 raznih drugih prireditev. Orel pa je l. 1922. štel 318 odsekov z 10.281 člani; priredil je 150 telovadnih nastopov, 1796 predavanj, 2684 fantovskih večerov in 515 drugih prireditev. Kako ogromno socialno delo je izraženo v teh številkah! Krek sam se je čudil, kako je organizacija naš narod prerodila.

Že iz navedenega je razvidno, kako se je krščansko-socialna organizacija polagoma širila tudi po deželi. Kreku ni bila nobena misel bolj tuja kakor ta, da bi bil morebiti organiziral samo en stan, recimo delavstvo, proti drugim stanovom. Istočasno, ko je polagal temelje delavski organizaciji, je pisal l. 1895. »Črne bukve kmečkega stanu«, ki so pripravljale organizacijo kmečkega stanu po zadružništvu (hranilnice in posojilnice, mlekarske zadruge, nabavne in

prodajne zadruga itd.). Enako je združeval v zadrugah tudi obrtnike. Brez Kreka bi ne imeli milijonskih podjetij Gospodarske zveze in Zadružne zveze, pa tudi ne Zadružne gospodarske banke, ki jo je že Krek nameraval ustanoviti.

Od leta 1897. do 1900. in od 1907. do 1917. je bil Krek tudi državni poslanec. Ne bom našteval v podrobnostih, kaj je storil v parlamentu kot poslanec. Sam se je označil 25. junija 1909 v državnem zboru takole:

»Končno bi rekel samo še to, da sem ostal zvest svojim političnim in socialnim nazorom; dokazi za to so v mojih spisih, v mojem delovanju in če Bog da, bom nosil še dalje pod svojo preprosto duhovniško obleko srce, ki združuje z zvestobo do cerkve tudi zvestobo do naroda, ljubezen do revežev, ljubezen do zaslužjenih, ljubezen do resnice, pa tudi sovražstvo do vseh izkoriščevalcev, oderuhov in hinavcev.«

Na Dunaju se je posebno trudil, da bi dopovedal merodajnim krogom, da je obstoj in razvoj Avstrije mogoč samo, če dobijo južni Slovani v okviru monarhije lastno državo kakor n. pr. Mažari.

Združenje južnih Slovanov bo prišlo prej ali slej, ker mora priti, in sicer ali v okviru habsburške monarhije ali v okviru Srbije. Združenje bo plačilo tisti državi, ki bo pokazala več zmisla za težnje južnih Slovanov. Do svetovne vojne je pričakoval Krek, da bo to storila Avstrija. Svetovna vojna je pa ustvarila med Avstrijo in južnimi Slovani tak prepad, da je Krek legel v grob v prepričanju, da bo prej ali slej, toda brez dvomno Srbija tista, ki se ji bodo pridružili tudi drugi južni Slovani.

Predaleč bi me zavedlo, če bi poskušal očrtati tudi Krekovo slovstveno delovanje. A. Vadnal ceni število Krekovih člankov na kakih 6000, govorov pa na 3000. Napisal je 600 strani obsegajoči Socijalizem, razlagal Zgodbe sv. pisma, napisal več pesmi in povesti za ljudstvo in 5 večjih iger za ljudske odre: Občinskega tepčka, Turški križ, Tri sestre, Sv. Lucijo in Ob vojski.

Če bi hotel ob sklepu označiti še Krekov značaj z enim samim stavkom, bi ponovil Župančičevo označbo: »Mož, preprost in dober kakor vsakdanji kruh, genij ne za luksuz, nego za potrebo, genij širokih mas.« Lepše po mojem mnenju Kreka ni še nihče označil.

Gradivo za proslavo obletnice Krekove smrti.

1. **Petje.** Poje se po možnosti kaka Krekova pesem. (Glej o tem na drugem mestu!) Ker se pa partiture težko dobe, bo pevovodja pač v večini slučajev moral dobiti kako drugo primerno pesem. Prav primerna bi bila tudi kot uvod v Krekovo proslavo pesem »Povsod Boga«, ki je zaeno lep spomin na katoliški shod.

2. **Govor.** Poleg osnutka za tak govor, priobčenega v današnji številki, opozarjamo govornike na obširno literaturo o Kreku, objavljeno v I. zvezku njegovih Izbranih spisov str. 180—185. Vsak govornik bo od tam navedene literature lahko dobil — če ne bo imel sam pri rokah — vsaj Koledar Mohorjeve družbe za leto 1919.

3. **Deklamacije Krekovih pesmi.** Priporočili bi zlasti »Bršljana ni...« in »Slovenec Čehu«. (Izbrani spisi str. 13 in 89.)

4. **Predstava kake Krekove igre:** Turški križ, Tri sestre, Sveta Lucija, Ob vojski, Občinski tepček. (Posebno hvalnežne so Tri sestre.)

Katere Krekove pesmi so komponirane? V nastopnem podajam seznam tistih Krekovih pesmi, o katerih sem mogel doznati, da so komponirane. Za podatke se moram predvsem zahvaliti g. kanoniku Fr. Ferjančiču v Novem mestu, ki je večino izmed navedenih pesmi uglasbil. Pesmi navajam v kronološkem redu, kakor so bile zložene.

1. **Vrbica.** Besedilo je izšlo v Do-

mu in svetu 1891; ponatisnjeno v Izbranih spisih I, str. 87. Uglasbil za mešani zbor p. Hugolin Sattner. Založila in izdala Glasbena Matica v Ljubljani 1898 v XXIX. zvezku.

2. Naša pesem. Besedilo izšlo v Glasniku I, str. 1. (8. novembra 1894.) Pela se je po melodiji slične češke pesmi. Partitura je izšla natisnjena na posebnem listu. Dandanes jo hrani pač samo še kak Krekov veteran iz prve generacije našega delavskega gibanja.

3. Pesem katoliških delavk. (Glasnik I, str. 42.) Uglasbil p. Angelik Hribar. O partituri velja isto kakor pri št. 2.

4. Zvonu. (Glasnik II, str. 124.) — Uglasbil Fr. Ferjančič. Partitura ni bila natisnjena.

5. Naša zastava. (Glasnik II, str. 124.) Uglasbil Fr. Ferjančič pod naslovom: Naša pesem. Pesem namreč prvotno ni bila natisnjena v Glasniku, ampak na posebnem listku pod naslovom: »Naša pesem«, ki ga je delilo Kat. slov. izobraževalno društvo v Cerknici kot »Spomin na katoliški shod«. G. Ferjančič je v prvem verz: »Ubogi kmečki smo trpini« spremenil »kmečki« v »revni«, da je bila pesem, ki jo je uglasbil l. 1895., primerna tudi za delavce. V tej obliki je besedilo tudi natisnjeno v Glasniku. Partitura je bila samo litografirana. Morebiti bi jo imelo še Kat. sloven. izobraževalno društvo v Cerknici, ki je kompozicijo naročilo očitno za kak lokalni katoliški shod v Cerknici.

6. Mati na Brezjah. Uglasbil Fr. Ferjančič. Partitura objavljena v Koledarčku SKSZ za leto 1905. Izšla je tudi v posebni 16 strani obsegajoči knjižici z naslovom: Zbirka pesmi za enoglasno petje ob priliki vseslovenskega mladeniškega shoda pri Mariji Pomagaj na

Brezjah dne 4. in 5. julija 1904. Samozaložba. Tiskala Kat. tiskarna v Ljubljani.

7. Ljubljanskemu katoliškemu društvu rokodelskih pomočnikov ob 50 letnici. Besedilo v Koledarčku SKSZ za l. 1906. Uglasbil Fr. Ferjančič kot veliko kantato v treh odstavkih za moški zbor, tenor-solo in bariton-solo. Natisnjena v zbirki Moški zbori, uglasbil Fr. Ferjančič, v Ljubljani 1906. Založila Katoliška bukvarna. (Obsega v veliki partituri 9 strani.) Knjiga je razprodana.

8. Budilna. Uglasbil Fr. Ferjančič. Natisnjena v isti zbirki Moških zborov kakor 7.

9. Poleg teh so uglasbene, oziroma harmonizirane tele pesmi iz Krekoviher:

a) Marija je krancel spletala. (Turški križ.) Melodijo napisal po narodni pesmi Janez Kepec, harmoniziral Fr. Ferjančič.

b) Pesem od selške fare. (Turški križ.)

c) Marija. (Sveta Lucija.) Po narodnem motivu uglasbil Fr. Ferjančič.

d) Sv. Lucija. (Istotam.) Neapolski narodni motiv. Za mešan zbor priredil Fr. Ferjančič.

e) Pesem ujetnika na Laškem. (Iz igre: Ob vojski.)

f) Pesem ujetnika na Ruskem. (Iz igre: Ob vojski.) — Obe uglasbil Stanko Premrl. Rokopis hrani Slov. katoliško izobraževalno društvo v Škofji Loki. Prepis ima g. katehet Ant. Anžič v Ljubljani, Trnovsko župnišče.

10. Povratek v domovino. Besedilo, ki ni izvirno, ampak prevod iz nemščine, je objavil stolni kapelnik Karlo Adamič v »Slovencu« 1921, št. 258 s pristavkom, da je on ta prevod skomponiral.

I. D.

Skioptikon išče v nakup Izobraževalno društvo v Vel. Laščah na Dolenjskem in društvo v Dolu pri Ljubljani.

Kino-aparat ponuja društvo »Kranj« v Kranju.

»Naš Dom«, mesečnik, Celje (hotel Beli vol), letno 10 Din, priporočamo vsem društvom v naročbo, ker objavlja zelo poučne članke, primerne za predavanja. Tudi fantje in dekleta, katerim je namenjen, ga bodo radi brali.

Sporočite SKSZ gospodinjске tečaje, ki jih je organiziralo vaše društvo (čas, kraj, udeležba, vodstvo), ker drugače ne moremo sestaviti tozadevne statistike, kar bi bilo v škodo naši prosveti.

Odsek za narodno prosveto ob V. katol. shodu.

Zborovanje tega odseka se je vršilo v ponedeljek, dne 27. avg., v Ljudskem domu od 9. do 13. ure pod vodstvom njegovega predsednika dr. Jos. Puntarja. Poročali so: 1. Dr. K. Capuder: Naše dosedanje prosvetno delo ter cilji in metode za bodočnost. 2. Fr. Zabret: Mladinska organizacija. 3. N. Velikonja: O ljudskih odrih. 4. Ev. Jarc: Državljanstva vzgoja v naših organizacijah. 5. Dr. Puntar: Osrednji prosvetni dom. — Zaradi obilice gradiva in obsega »Vestnika« ne moremo podrobneje poročati o referatih — izšli bodo pozneje v posebni knjigi — in ne o debati, ki je bila mestoma prav živahna. Posegali so vanjo svetnik Kalan, dr. Lavrenčič, župn. Omanen, prof. Tomc, kapl. Krošl, tajnik Kranjc, dr. Malnerič, dr. Korošec in referenti sami. Na podlagi izvajanj teh govornikov so se prvotne resolucije spremenile v toliko, da se glede mladinskih organizacij ne ozirajo samo na orlovstvo, ampak tudi na druge mladinske organizacije (mladeniške in dekleške zveze na Štajerskem!).

V naslednjem slede **r e s o l u c i j e**, kakor so bile na zborovanju sprejete:

»Da se po vojni zastalo prosvetno delo zopet poživí, razširi in poglobi, priporoča katoliški shod:

1. Družba sv. Mohorja naj razširi svoj delokrog do zadnje slovenske koče ter naj se čimbolj trudi, da ohrani duševno edinost med razkosanimi brati.

2. Izobraževalne in mladinske organizacije naj še dalje upoštevajo resolucije dosedanjih štirih katoliških shodov, kakor tudi tam navedena in preizkušena sredstva. Vodi naj slovenski narod v sedanjo dobo težkega življenjskega boja:

a) s poglobljeno versko in apologetično izobrazbo, h kateri nujno spada tudi pravo pojmovanje in udejstvovanje tolerance napram drugovernim bratom;

b) s poglobeno politično izobrazbo, učečo nas spoznavati našo državo, njene naloge ter njeno razmerje do sosedov;

in končno c) s poglobljeno narodnostno izobrazbo, ki seznanja ljudstvo z zadnjim kotičkom slovenske zemlje in narodne posesti ter z našimi narodnimi brati pod tujim gospodstvom.

Označeno prosvetno delo naj te organizacije smotreno vodijo in podpisajo po svojih, tem namenom posvečenih glasilih.

3. Centrala Slov. kršč. soc. zveze naj natanko določi svoj delokrog z ozirom na ostale osrednje organizacije. Vodi naj izobraževalno delo, skrbi intenzivno za smotreno urejena predavanja, ustanavlja nova izobraževalna društva, že obstoječa pa bodri k sistematičnemu delu. Uvede naj se poseben prosvetni prispevek, da se zagotovijo centrali stalni večji dohodki za dobro urejeno pisarno, ki naj bo duša vsega smotreno urejenega izobraževalnega dela med slovenskim narodom.

4. SKSZ naj podpre akcijo, ki bo imela v stalni evidenci naš književni trg in stalno informirala društvena vodstva po deželi o kvaliteti novih književnih pojavov. Tisku naj se posveča največja skrb. Katol. tiskovna društva naj skrbijo za politično izobrazbo sotrudnikov, omogočijo naj izdajo posebnega književnega kataloga ter periodično izdajanje meddruštvene knjižnične korespondence. Vse naše časopise naj skrbi za dobro politično vzgojo našega naroda.

5. Politična kultura je integralen del kulture vsakega naroda z lastno državnostjo. Do nje vodi dvoje poti: politična izobrazba in politična vzgoja. Sredstva k politični izobrazbi, ki naj se začnejo pri mladini, so: spoznavanje domače zemlje in domače zgodovine, državoznanstvo, spoznavanje politične zgodovine in zunanje-političnih

odnošajev. Izda naj se politična čitan-ka. Za politično izobrazbo časnikarjev in inteligence bi bila potrebna šola za žurnaliste ali vsaj primerni tečaji.

Politična in državljanska vzgoja, ki naj se začne že v osnovni šoli, pa se naj bori proti individualnim in kolektivnim egoističnim nagonom. Poleg socialne vzgoje se naj vzbuja versko-nravní smisel za državo.

6. Katoliški shod priporoča katoliškim prosvetnim organizacijam, naj igrajo le take igre, ki vselej ali vsaj v neki meri umstveno, nravno in lepočutno izobrazijo, dvignejo igralce in gledalce; priporoča dalje, naj bodo z igranjem varčni: raje manjkrat, pa dobro pripravljeno. Za jedro našega izobraževalnega dela smatra namreč katoliški shod še vedno dobro pripravljena predavanja, katerih nikoli ne bo preveč.

7. a) Katoliški shod odobrava veliko na versko-nravnih načelih temelječe izobraževalno delo, ki ga je dosedaj izvršila orlovska organizacija med slovensko mladino.

Katoliški shod vé ceniti bogata sredstva, ki jih za to izobraževalno in vzgojno delo mladini nudi orlovstvo s tisoči predavanj, z intenzivnim delom v izobraževalnih in organizatornih tečajih, s svojimi glasili: »Mladostjo«, »Orličem«, »Orlovskim Vaditeljem« in »Vigredjo«; dalje s strogim redom v poslovanju in upravi ter z disciplino, ki raste iz telovadbe in poslovnika.

Katoliški shod priznava, da orlovstvo mladino smoteno vzgaja ter vežba v sposobne in nesebične delavce tudi za druge organizacije ter se trudi prepojití jo z živim, verskim, socialnim, državnim in narodnim čutom in mišljenjem. Zato je katoliški shod prepričan, da bo s tem moglo orlovstvo po Krekovem zamislu podati mladim ljudem temelje za vse javno življenje. Katoliški shod še posebno odobrava prizadevanje orlovstva, da energično vceplja mladini zdrav smisel za treznost in varčnost ter živ čút za dru-

žinsko skupnost in spoštovanje do družine.

b) Katoliški shod pozivlja krščansko mladino, da v čim večjem številu vstopa v orlovstvo kot najbolj cvetočo prosvetno mladinsko organizacijo in se vztrajno udeležuje življenja v njej.

Obenem priporoča staršem, naj pridno pošiljajo svojo mladino v orlov-ske odseke v zavesti, da jim orlovstvo znatno pomaga pri njihovem vzgojnem delu in da mladinskim organizacijam z dobrim vodstvom družine nikdar ne ruši, temveč nasprotno tvori naravno in potrebno dopolnilo družinski vzgoji, zlasti v današnjih časih, ko kapitalizem izpodjeda korenine vsega socialnega, zlasti družinskega življenja.

Ker orlovstvo kot izobraževalna organizacija brez pomoči izobraženstva ne bo mogla uspevati, pozivlja katoliški shod vse duhovsko in svetno izobraženstvo, naj posveti del svojega časa sodelovanju v orlovski organizaciji.

Napori vseh naj se združijo v tem, da naša mladina čimbolj pristopa v orlovsko organizacijo in da se čimprej uresniči geslo: v vsako župnijo orlovski odsek.

c) Za neorganizirano mladino naj se osnuje, oziroma preosnuje primer-na organizacija, prirojena potrebam predvsem tega dela naše mladine.

d) Katoliška javnost naj dobro vé, da se odločilni boji med vero in nevero bijejo ravno v mladini, da se nasprotniki jasno zavedajo te odločilne važnosti in baš zato z izredno žilavostjo in velikim uspehom že mali deci vcepljajo sovraštvo do vsega, kar je krščansko. Nevarnost, ki nam iz tega preti, je tako težka, odgovornost pred Bogom in bodočnostjo slovenskega naroda tako velika, da katoliški shod zahteva od vseh merodajnih činiteljev, da se naj vse mladinske organizacije med seboj dopolnjujejo ter v tem boju varujejo enotno fronto in vse sile naše mladine strnejo v eno armado.

8. V Ljubljani naj se zgradi čimprej »Prosvetni dom« kot središče vseh naših prosvetnih organizacij, ki so v okrilju SKSZ, torej SKSZ same, potem pa organizacije Orlov in Orlic in drugih mladinskih organizacij,

Ljudskega odra, Krščanske ženske zveze, Centralne knjižnice in Čitalnice. V njem bodi tudi hospic z ljudsko visoko šolo. V ta namen naj se čimprej osnuje poseben odbor, ki v sporazumu z SKSZ izvede to nalogo.

Sestanek delegatov SKSZ.

Isti dan kakor zborovanje odseka za narodno prosveto se je vršil v Akademskem domu sestanek delegatov SKSZ pod vodstvom t. č. podpredsednika dr. Puntarja. Kakor znano se je v zadnjem času Orlovska podzveza odcepila od dosedanje matice SKSZ, s čimer se je položaj v naši prosvetni organizaciji predvsem na deželi bistveno spremenil.

Da bi spoznala pravo mnenje društev in prosvetnih delavcev na deželi — ker končno so vendar društva merodajna — je meseca julija razposlala SKSZ vsem društvom okrožnico s pozivom, naj se izrazijo predvsem v tehle stvareh: Ali in iz katerih vzrokov je potrebna osamosvojitve Orla v dotičnem kraju; ali je izvedljiva in celokupni prosvetni organizaciji koristna misel, organizirati vso mladino do 30. leta v enem društvu, ljudi nad 30 let stare pa v drugem in pa kako bi se vršilo prosvetno delo, ako se izvedejo gornje zahteve.

SKSZ je sklicala sestanek delegatov, da poroča o uspehu okrožnice in obenem izve še ustmeno mnenje delegatov in prosvetnih delavcev.

Na okrožnico je prejela Zveza 85 odgovorov. Vsa društva razen treh so se izrekla za to, naj ostane organizacija nespremenjena. Tudi omenjena 3 društva zagovarjajo samo juridično osamosvojitve Orla in to z ozirom na državno oblast, da bi ne delala nepotrebnih sitnosti pri prireditvah, sicer so pa mnenja, naj tudi po osamosvojitvi ostane Orel odsek društva. Proti kakoršnemu koli monopoliziranju so se vsa društva izrekla v prav odločnih besedah. Take zahteve so neizvedljive in skrajno škodljive, ker moramo varovati svobodo vsakega človeka, kolikor najbolj mogoče.

Ker se je glasila večina odgovorov na prva vprašanja negativno, društva po večini niso razmišljala ne odgovarjala na zadnja vprašanja o bodočem ustroju prosvetnega dela. Nekatera so naravnost odgovarjala, da bodo ostala pri starem načinu, naj že bo odločitev v Ljubljani taka ali taka. Tako pisмени odgovori.

Konferenca delegatov pa, ki bi naj popolnoma razčistila položaj in ki naj bi podala konkretne predloge za bližnji občni zbor SKSZ, ni rodila tistih uspehov, ki smo jih pričakovali.

Delegati so izražali svoje mnenje deloma v prav ostrem tonu in zamerjali Orlovski podzvezi predvsem to, da se je osamosvojila preko in proti SKSZ, ki o tem koraku ni bila niti obveščena. Opozarjali so na velike nevarnosti, ki jih bo delitev rodila in na škodo za celokupno organizacijo.

Tako je duh. svetnik Bernik (Domžale) mnenja, da bo osamosvojitve Orla zelo kvarno uplivala na mladino, ki potrebuje krepkega vodstva. Tajnik Kranjc (Maribor) zameri OP, ker ni informirala svoje matice o nameravanem koraku; ravnotako kom. Velikonja, ki konstatira, da je imela Orlovska podzveza svoj čas priliko, po svoji volji reformirati in poživiti vso SKSZ, pa tega ni hotela. Drica Piskernik poudarja veliko važnost delitve dela, toda ravno zato mora biti neka instanca, ki delo deli in deljeno vodi. Izvajanja gospe govornice so bila nadvse točna. V istem smislu so govorili o potrebi skupnega vodstva kapl. Sparhakl (Šmartno pri Litiji), prof. Jeraj in Prijatelj (Maribor), župnik Sagaj, V. Vrtovec in še drugi.

Zastopniki Orlovske podzveze gg. Za-

bret, dr. Kržan in prof. Tome so izjavili, da je osamosvojitve izvršeno dejstvo, o katerem naj se nadalje ne govori, ker se ne bo izpremenilo; poudarili so, da je OP paralelna organizacija SKSZ in da bi predstavljalo skupno vodstvo, ki ga tudi OP želi, nov odbor, v katerega bi poslala vsaka organizacija svoje zastopnike, v glavnem so pa, precej izven okvira zborovanja, navajali razlo-

ge, ki so bili zanje merodajni za osamosvojitve.

Kot uspeh zborovanja je bil sprejet predlog prof. Prijatla, naj ostane OP juridično samostojna, vendar pa slejko prej včlanjena v SKSZ. Da se razčistijo tozadevna vprašanja, naj skliče SKSZ še eno anketo, nakar bo mogel občni zbor SKSZ sprejeti čisto konkretne predloge.

Uspeh organizacije

Uspeh organizacije smemo imenovati V. katoliški shod! Marsikaj bi sicer moglo biti boljše, vendar je prav, če enkrat tudi mislimo na to, kaj je bilo res dobro. Skoro povsod so se trudile organizacije s pripravo ljudstva na shod. Zbirali so udeležence, razpečavali tiskovine, predavali o shodu, opremili udeležence za shod, jih pripeljali urejene v Ljubljano in nazaj domov. V Ljubljani so se skoro brez izjeme vsi zbrali pravočasno na določenem prostoru in v določeni obliki, sledili so navodilom rediteljev, nastopali tako trezno, disciplinirano, da so se najbolj čudili redu in točnosti — višji oficirji. Ti vejo, koliko dela je z vojaki, preden jih nauče vsaj za silo nastopati urejeno v množici. Ni bilo pijancev, nerodnežev in nerednežev. Velika večina udeležencev je nastopila v četah organizacij, tisoči v krogih in z znaki svojih organizacij. Brezhibno se je razvil spreved, točno po načrtu se je polnil Kongresni trg. Godbe, mogočno petje, telovadba, številna zborovanja, tudi dohod in odhod na železnico (vsaj v glavnem) — vse je razodevalo, da smo Slovenci organizirano ljudstvo, da niso naše organizacije le na papirju.

Veseli smemo biti tega veličastnega

uspeha, tega največjega manifestacijskega nastopa Slovencev v zgodovini, zlasti mi, ki delamo v prosvetnih organizacijah. Saj so ti uspehi sad dela v naših društvih! Ni igrača, ni le lahkotna zabava to, kar delamo v društvu; petje, telovadba, predavanja, shodi, izleti, igre, seje, zborovanja itd., to je naša šola, ljudska univerza, studenec kulture in moči. Vir moči so naša društva: moči gospodarske, fizične, politične, narodne, moralne, katerekoli.

Malodušni smo tuintam, marsikdaj, ko ne opazimo sadu dela, uspehov naših žrtev. Prečno gledamo! V. katoliški shod je pokazal nam, kralju, politikom, tujcem, prijateljem in nasprotnikom, ki so občudovali naše število, naš red in disciplino, kdo smo, kaj znamo in zmoremo. Če na gospodarskem in političnem polju požene ta shod bogate sado-ve, če v daljnjih deželah donese Sloveniji čast, pomnimo, da je to uspeh podrobnega dela in malih žrtev v naših društvih.

V. katoliški shod nam bodi svež studenec novega veselja in neupogljive volje za delo v naših izobraževalnih društvih, nam bodi plačilo za trud in žrtve tega dela.

Slovenska straža.

Na okrožnico, ki smo jo razposlali vsem našim centralnim organizacijam (vsebinska je bila objavljena v 8. št. Vestnika SKSZ), nekatere naše organizacije še niso odgovorile. Nekatere so pa poslale odgovore, iz katerih

se more razbrati, da se skušajo svoji dolžnosti na lep način odtegniti. Imena teh zaenkrat še zamolčimo. Lepo pa sta odgovorili SKSZ, ki je okrožnico priobčila in priporočila ter obljubila podpirati Slovensko

Stražo, in Ljudski oder, ki je pristopil kot ustanovni član ter obljubil vsako leto prirediti za Slovensko Stražo eno predstavo.

Slovenska Straža je ob priliki V. katoliškega shoda založila prav lepo sliko škofa

dr. Jegliča. Priporočamo jo vsem našim župnim uradom in organizacijam s prošnjo, da jo naročijo in potem razprodajajo. Cena je 1 dinar, pri večjih naročilih pa damo 25 odstotkov popusta.

Tajništvo.

Iz društvenega življenja.

Ali ste že poravnali članarino, plačali Spominski list in naročnino za Vestnik?

Znaki SKSZ so došli še pred V. katoliškim shodom v Ljubljano, toda pomotoma je izostal križ nad rokama. Nismo jih hoteli sprejeti, ampak smo zahtevali točno izvedbo po starem vzorcu. Obljubljeno nam je, da dobimo pravilno izdelane znake do srede oktobra. Prosimo naročil! Vsaj odborniki društev si jih vsi naročite.

Ziri—Dobračeva. 26. julija je preteklo 15 let, odkar se je ustanovilo naše izobraževalno društvo. Dasi smo že ob priliki ljudskega tabora in javne telovadbe 1. julija proslavili ta jubilej, smo vendar ta dan praznovali kot interni društveni praznik. Zjutraj ob 8. uri smo se udeležili sv. maše za umrle člane in članice in skupnega sv. obhajila vseh živih članov in članic društva, popoldne pa je v Društem domu na Dobračevi g. akad. Jak. Oblak predaval o politiki. Takoj nato se je vršil občni zbor društva z zanimivimi poročili o delovanju društva. Društvo ima pet živahnih odsekov. Poleg sestankov in predavanj po odsekih je tudi društvo prirejalo poučna predavanja in prireditve. Sploh se je društvo po vojski zopet krepko razvilo in upati smemo, da doživi še mnogo lepih jubilejev.

Vič. 31. avgusta smo imeli občni zbor. Tu malo statistike. Društvo ima 571 rednih — med njimi 6 častnih — članov in članic, ki so razdeljeni na 8 odsekov. Število članstva se je zvišalo letos za 64. Sej je imel odbor 25. društvenih večerov s predavanjem in z zabavno-poučnim snoredom je bilo 12. Knjižnica se je pomnožila za 79 izvodov in šteje sedaj 360 knjig. Samo za vezavo knjig smo dali 2020 kron. Predstav smo imeli 36. Novih iger smo nabavili 15 ter šteje sedaj dramatična knjižnica, ki se vodi popolnoma ločeno od društvene knjižnice, 161 iger. Mnogo smo popravljali in prezidavali v Domu. Iz dveh, poprej neporabnih garderob smo napravili prijazno praktično garderobo. Pod odrom smo sezidali novo garderobo. Pred dvorano smo prezidali tako, da smo pridobili novo društveno sobo. Društveni centralni

odbor je podpiral vse odseke. Tako n. pr. smo dali Orlom za orodje 6000 K, za njihov naraščaj 3000 K, pevcem 1300 K, godcem za nabavo novih činel 18.400 K. Vseh osem odsekov je delovalo in med posameznimi odseki in med centralnim odborom je vladalo najlepše soglasje, ljubezen in edinost. Kar milo se nam je storilo, ko je na občnem zboru poročal zastopnik Orla, da se bodo Orli morali najbrž ločiti od društva. Na občnem zboru je poročalo vseh osem odsekov po svojih predsednikih ter vsi društveni odborniki. — E.

Proslava treznosti. 16. jun. t. l. smo razposlali 84 društvom v kraje, kjer stanuje okrožni zdravnik v bližini, posebno okrožnico s pozivom, naj prirede 24. jun. zdravstveno predavanje in naj nam o uspehu poročajo. Znano nam je, da so se izvršila predavanja v mnogih krajih, posebna poročila smo pa dobili samo iz društev: Cerklje na Gor., Frankolovo, Sv. Jakob ob Savi (1. jul.), Frančišk. prosveta v Ljubljani, Sv. Peter pod Sv. gorami, St. Peter pri Novem mestu, Vič, Vrhnika. Poročajte še iz ostalih društev!

Predavanja SKSZ in obiski društev. Dr. Puntar, 24. VI. v Retčah ob otvoritvi Društvenega doma; 15. VII. v St. Petru pri Nov. mestu ob enaki priliki. Prof. I. Dolencec: 24. VI. v Vidmu ob Savi; 5. VIII. v St. Jerneju ob 20 letnici društva. Dr. A. Breclj: 24. VI. v Goričah. Dr. Kotnik: 1. VII. v Cerkljah na Gor. ob 20 letn. društva. Prof. I. Mazovec: 8. VII. na Brezovici ob 20 letn. društva. Mons. Steska: 15. VII. v Radomljah. Tajn. Hafner: 22. VII. v Hrastniku.

Novo društva. 8. jul. je bil ust. obč. zbor novega društva v Lučinah na Gor.; poživilo se je društvo v Radomljah na obč. zboru 8. jul.

Ljudski oder izposoja le osebno in ne pošilja po pošti. Brez pooblastila društva, ki jamči za izposojeno garderobo, ne izposoja. Izposojevalnino je treba plačati vedno naprej. Najdalje v 5 dneh je izposojeno blago treba nepokvarjeno in polnoštevilno vrniti. Na novo si je nabavil igro Sv. Julija, 4. dej., samo ženske vloge.

Štev. kataloga	Naslov igre	Vrsta igre	Ime avtorja	Štev. dejanj (izpramemb)	Število			Popis scenerije	Vrsta kostumov
					vlog		Stalstov		
					moških	ženskih			
1/44	Požigalka	igrokaz		5	7	3	da	1. pred hišo 2. dvorišče 3. } kmetaka soba 4. } 5. }	kmetški
1/45	V tem znamenju boš zmagal	zgodovinski igrokaz		5	14	3	da	1. gozd 2. Trg v Rimu 3. } na vrtu Kon- 4. } stancijeve m 5. kot 1.	rimski
1/46	Jakob Ruda	drama	Ivan Cankar	3	7	3	da	1. } soba 2. } 3. }	kmetški in meščanski
1/50	Sin	drama	Gangl	4	6	5	—	1. } preprosta soba 2. } 3. } 4. ista v njej mrtvaški oder	meščanski
1/52	Tri sestre	drama	Ruski spisal A. Čehov	4	9	5	da	1. gosp. soba 2. kot 1. 3. druga soba 4. gost. vrt	gospodski in častniški
1/54	Lepa Vida	drama	Dr. Jos. Vošnjak	5	6	4	—	1. dvorišče 2. park (vrt) 3. boljša soba 5. salon 6. kakor 1.	meščanski
1/58	Prababica	žaloigra	Fr. Grillparzer	5 in 1 izpram.	7	2	—	1. grof. dvorana 2. " " 3. " " 4. " " 5. obzidje gradu spr. v črtnici	viteški
1/61	Vest	drama	Iz franc. priredil N. Velikonja	3	7	3	—	2. kmečko dvorišče 2. kmečka soba 3. spalna soba	kmetški
1/62	Duše	drama	Petar Petrovič	3	3	3	—	1. soba z ognjiščem 2. kakor 1. 3. pred hišo na vrtu	kmetški
1/63	Pasijon	Kristusova drama	F. S. Finžgar	11 slik 4 (3) slik	najmanj 50 oseb			kakor v sv. pismu	rimski
1/64	Quo Vadis	drama	Iz anglešč. prevel . .	5 in 1 izpram.	najmanj 50-55 oseb			iz pasijona	rimski
1/65	Za pravdo in srce	tragedija	Anton Medved	5 in 1 izpram.	12	2	da	1. gozd 2. kmečka soba 3. v gozdu 4. grajska soba 5. pokrajina 6. pred koč	kmetški in viteški
1/67	Marija Magdalena*	žaloigra	Frid. Hebbel	3	7	3	—	1. prepr. soba 2. isto 3. boljša soba	meščanski
11/1	Na sodnji dan	ljudska drama	G. K. Rosegger	4	14	5	da	1. gozd 2. ječa 3. koč v gozdu 4. sodna dvorana	meščanski in kmetški

* Slov. Talija

* Slov. Talija

Štev. kataloga	Naslov igre	Vrsta igre	Ime avtorja	Štev. dejanj (izpremenb)	Število			Popis scenerije	Vrsta kostumov
					vlog		statistov		
					moških	ženskih			
II/2	Omikanci 2	igrokaz	Vikt. Leon	3	11	5	—	1. gosp. soba 2. " " 3. " "	gosposki
II/3	Orjaška igrača 2	narodna igra	K. Carro	4	11	5	—	1. priprosta soba 2. eleg. jedilnica 3. kot 1. 4. kot 1.	meščanski
II/4	Naša kri	igrokaz	F. S. Finžgar	4	13	2	da	1. kmet. soba 2. na vasi 3. kot 1. 4. kot 2.	francoske uniforme in kmetški
II/5	Na Osojah	narodna igra	Iz nemšč. prev. I. Ogrinec	5	7	5	da	1. kmečki dvor. 2. gosp. poslopje 3. na planinah 4. na vasi 4. kmet. soba	kmetški
II/6	Podobar	ljudska igra	Lud. Ganghofer	5	14	7	—	1. gost. soba 2. na planini 3. gost. soba 4. soba 5. vrt pred hišo	meščanski in kmetški
II/7	Jeklo in kremen	ljudska igra s petjem	Ludv. Anzengruber	3 in 3 izpremenb.	16	3	—	1. gostilniški vrt 2. na vrtu pred hišo 3. kot 1. 4. soba 5. pred skalno steno 6. kot 1	kmetški
II/9	Divji lovec 2	narodni igrokaz s petjem	F. S. Finžgar	4	17	6	da	1. sredi vasi 2. pred kovačnico 3. gost. soba 4. na planinah	kmetški
II/10	Veriga 2	ljudska zgodba	"	3	10	3	—	1. kmečka soba 2. za hišo na vrtu 3. sredi vasi	kmetški
II/13	Krivoprišežnik 2	narodna igra s petjem	Ludv. Anzengruber	3 in 3 skiz.	11	10	da	1. na vrtu 2. gost. soba 3. kmečka soba 4. čumnata 5. med skalovjem 6. revna kočja 7. kakor 4	kmetški
II/14	Domen	"	Jurčič - Česnik	5	16	3	da	1. kmečka soba 2. kmečka sobica 3. čumnata 4. kakor 1. 5. kakor 2.	kmetški
II/15	Testament	"	Krsnik - I. Rozman	4 in 1 izpremenb.	16	3	da	1. gostilna 2. dvorišče 3. kakor 1. 4. boljša soba 5. za vasjo	kmetški
II/21	Kljubovalci	igrokaz	J. Novak	1	6	6	—	soba	meščanski
II/22	Miklova Zala	ljudska igra	Cerar-Danilo	3 skiz.	19	9	da	1. pod lipo 2. vas ali gozd 3. turški tabor 4. jedilnica 5. v skalah 6. v rovih 7. dvorana 8. kakor 2.	turški in kmetški

Sveta vera bodi vam luč, materin jezik pa ključ do prave omike!

Škof A. M. Slomšek Slovencem.